

Miejsce na identyfikację szkoły

ARKUSZ PRÓBNEJ MATURY Z OPERONEM HISTORIA

2021/2022

POZIOM ROZSZERZONY

Czas pracy: 180 minut

Instrukcja dla zdającego

1. Sprawdź, czy arkusz egzaminacyjny zawiera 31 stron (zadania 1.–26.). Ewentualny brak zgłoś przewodniczącemu zespołu nadzorującego egzamin.
2. Odpowiedzi zapisz w miejscu na to przeznaczonym przy każdym zadaniu.
3. Pisz czytelnie. Używaj długopisu/pióra tylko z czarnym tuszem/atramentem.
4. Nie używaj korektora, a błędne zapisy wyraźnie przekreśl.
5. Pamiętaj, że zapisy w brudnopisie nie podlegają ocenie.

Życzymy powodzenia!

Za rozwiązanie wszystkich zadań można otrzymać łącznie **50 punktów**.

Wpisuje zdający przed rozpoczęciem pracy

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

PESEL ZDAJĄCEGO

--	--	--

**KOD
ZDAJĄCEGO**

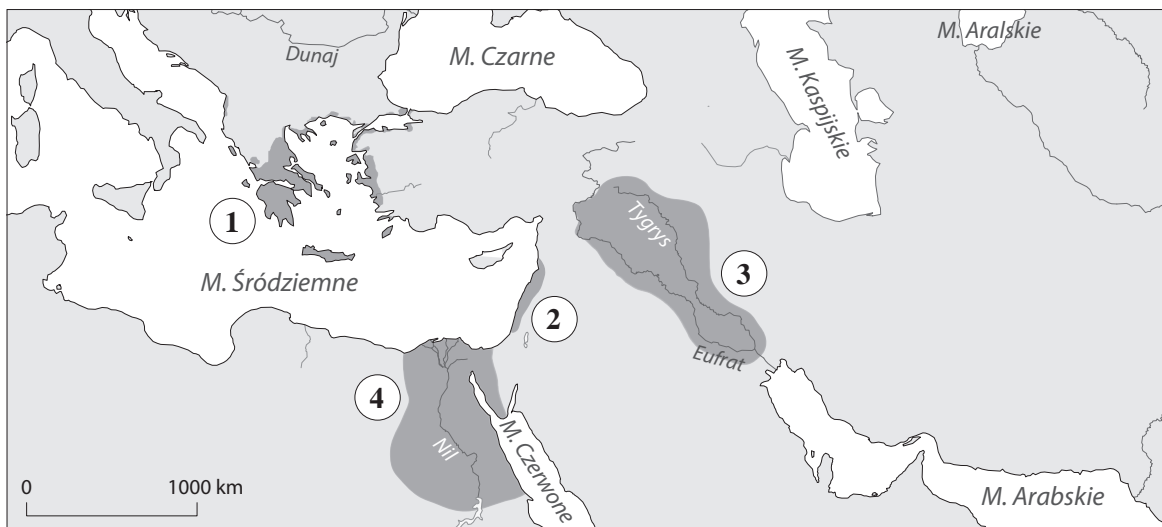
Arkusz opracowany przez Wydawnictwo Pedagogiczne OPERON.
Kopiowanie w całości lub we fragmentach bez zgody wydawcy zabronione.

Materiały do zadania 1.

Źródło 1. Posązek Gudei, władcy Lagasz

Źródło 2. Mapa

Zadanie 1. (0–1)

Zabytek prezentowany na zdjęciu jest związany z cywilizacją, która istniała na obszarze oznaczonym na mapie numerem

A. 1.

B. 2.

C. 3.

D. 4.

2

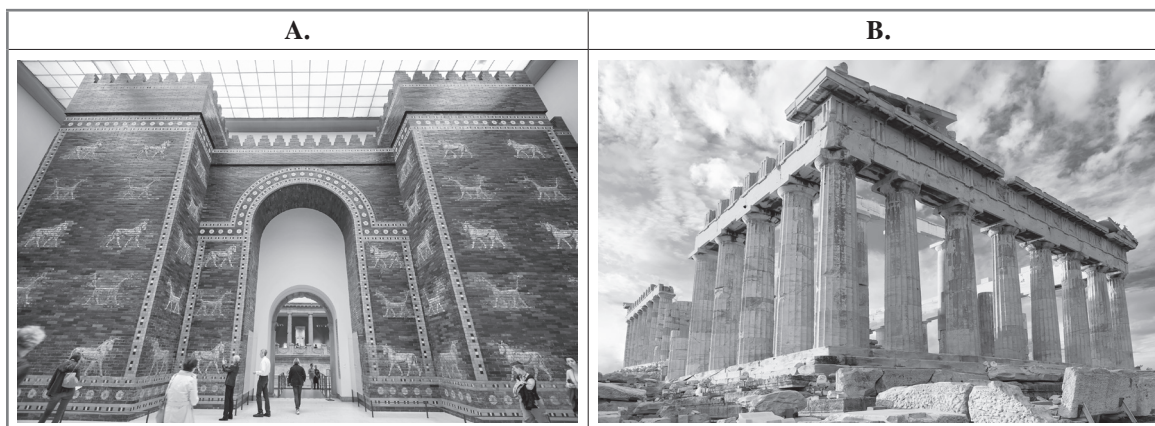
Materiały do zadania 2.

Źródło 1. Definicja encyklopedyczna

sepulkralna sztuka [łac. sepulcrum „grób”], dziedzina sztuk plastycznych, związana głównie z kultem zmarłych i dążeniem do utrwalenia pamięci o nich

Oprac. na podst.: www.encyklopedia.pwn.pl

Źródło 2. Ilustracje

Zadanie 2.1. (0–1)

Rozstrzygnij, czy obiekty A oraz B ze źródła 2. pochodzą z tego samego kręgu kulturowego, czy należały do różnych kręgów kulturowych. Odpowiedź uzasadnij, odwołując się do przedstawionych ilustracji.

Rozstrzygnięcie:

.....

Uzasadnienie:

.....
.....
.....

Zadanie 2.2. (0–1)

Rozstrzygnij, czy obiekty A oraz B ze źródła 2. są przykładem sztuki sepulkralnej. Odpowiedź uzasadnij, odwołując się do definicji.

Rozstrzygnięcie:

.....

Uzasadnienie:

.....
.....
.....

Materiał do zadania 3.
Akwedukt Pont du Gard

Zadanie 3. (0–1)

Zaznacz poprawne dokończenie zdania i uzasadnij swoją odpowiedź.

Obiekt przedstawiony na ilustracji jest przykładem osiągnięć w zakresie techniki

A. rzymskiej.   B. greckiej.   C. bizantyjskiej.   D. karolińskiej.

Uzasadnienie:

.....

.....

.....

Materiały do zadania 4.

Źródło 1. Fragment opracowania naukowego

Frankowie już w 358 r. osiedlili się jako sprzymierzeńcy Rzymu na terenie dzisiejszej Belgii. [...] W 507 r. [...] podbili Wizygotów, w 534 r. państwo burgundzkie, a w V i VI w. germańskie szczepy Alamanów (środkowy Ren), Bawarów i Turyngów.

M. Szczaniecki, *Powszechna historia państwa i prawa*, wyd. 9, PWN, Warszawa 1997, s. 47.

Źródło 2. Fragment opracowania naukowego

Barbarzyńcy powracający na lewy brzeg Dunaju stali się tam przyczyną nowego zamieszania. Wprawili bowiem w ruch ku Zachodowi kilka plemion znajdujących się na trasie ich marszu. I oto silne oddziały Wandalów, Alanów i Swebów zaatakowały 31 grudnia 406 r. granicę Renu pod Moguncją. Słabo broniona przez Franków, została bez trudu sforsowana przez najeźdźców, którzy zalali ziemie Galii. [...] Przez odsłoniętą granicę w ślad za pierwszą falą najeźdźców wdarli się tam Burgundowie [...].

T. Manteuffel, *Historia powszechna. Średniowiecze*, wyd. 6, Warszawa 1994, s. 37.

Zadanie 4.1. (0–1)

Na podstawie tekstów źródłowych i własnej wiedzy ocen prawdziwość podanych zdań. Zaznacz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub F, jeśli zdanie jest fałszywe.

1.	Sprzymierzeńcami były plemiona, które w zamian za prawo zamieszkiwania na terenie cesarstwa rzymskiego miały obowiązek udzielania pomocy wojskowej Rzymowi.	P	F
2.	Wydarzenia opisane w tekście źródłowym 2. przyczyniły się do upadku cesarstwa zachodniorzymskiego.	P	F
3.	Opisywane wydarzenia doprowadziły do upadku republiki rzymskiej i powstania cesarstwa.	P	F

Zadanie 4.2. (0–1)

Zaznacz poprawne dokończenie zdania.

Plemiona barbarzyńskie pojawiły się na opisywanych terenach w efekcie

A. rekonkwisty.   B. wędrówki ludów.   C. krucjat.   D. wojen punickich.

Materiał do zadania 5.

Fragment opracowania historycznego

[...] Poszczególni feudałowie mieli określone miejsce w hierarchii [...] jako wasale dzierżący od króla albo od innych seniorów ziemię w zamian za służbę wojskową oraz jako seniorzy w stosunku do własnych wasali. Geneza ustroju [...] jest żywo w nauce dyskutowana. Chociaż dziś brak jeszcze uzgodnienia poglądów co do niektórych szczegółów, to jednak bezsporne jest to, że ustrój [...] wywodzi się z dwóch pierwotnie odrębnych instytucji [...], mianowicie z wasalstwa i beneficjum.

Germanom obce [...] było rzymskie pojęcie państwa jako rzeczy publicznej (*res publica*). Kłodwik [Chlodwig] więc i jego następcy uważali podbite terytoria za swą własność. Dysponowali królestwem tak jak majątkiem prywatnym [...].

M. Sczaniecki, *Powszechna historia państwa i prawa*, wyd. 9, Warszawa 1997, s. 59, 61.

Zadanie 5.1. (0–1)

Rozstrzygnij, czy tekst wyjaśnia genezę monarchii patrymonialnej czy monarchii stanowej. Uzasadnij swoje stanowisko, odwołując się do tekstu.

Rozstrzygnięcie:

.....

Uzasadnienie:

.....

.....

.....

Zadanie 5.2. (0–1)

Zaznacz poprawne dokończenie zdania.

Genezy ustroju lennego należy doszukiwać się w

- A. cesarstwie rzymskim.
- B. cesarstwie Ottonów.
- C. państwie Franków.
- D. Bizancjum.

Materiał do zadania 6.

Fragment kroniki

W końcu zaś zarówno od obcych, jak i od własnych mieszkańców Polska doznała takiego spustoszenia, że w zupełności niemal obraną została z bogactw i ludzi. Wtedy to Czesi zniszczyli Gniezno i Poznań i zabrali ciało św. Wojciecha. Ci zaś, co uszli z rąk wrogów lub którzy uciekali przed buntem swoich poddanych, uchodzili za rzekę Wisłę na Mazowsze.

Anonim tzw. Gall, *Kronika Polska*, przeł. R. Grodecki, wyd. 7, Wrocław–Warszawa–Kraków 1996, s. 44.

Zadanie 6. (0–1)

Wyjaśnij, jaki związek z Czechami miał św. Wojciech i dlaczego Czesi podczas najazdu wywieźli jego ciało.

.....

.....

.....

Materiały do zadania 7.

Źródło 1. Uchwały synodu rzymskiego z 1078 r. (fragment)

Rycerz lub jakiegokolwiek stanu i zawodu osoba, która by dobra kościelne od króla, albo świeckiego księcia wbrew woli biskupów, opatów bądź innych rządców kościołów przyjęła lub zajęła, albo nawet za przewrotną lub błędną zgodą tych rządców trzymała, ma popaść w klątwę, chyba że te dobra Kościołowi zwróci.

M. Sobańska-Bondaruk, S.B. Lenard, *Wiek XVI–XVIII w źródłach*, PWN, Warszawa 1997, s. 125.

Źródło 2. Papież Grzegorz VII o zdjęciu klątwy z cesarza w Canossie w 1077 r.

W końcu skrucą jego i takim błaganiem wszystkich, którzy tam przybyli, zwyciężeni, zdjawszy zeń klątwę, przypuściliśmy go do łaski wspólności i do łona Świętej Matki Kościoła.

M. Sobańska-Bondaruk, S.B. Lenard, *Wiek XVI–XVIII w źródłach*, PWN, Warszawa 1997, s. 128.

Zadanie 7.1. (0–1)

Wymień dwóch głównych uczestników konfliktu, którego dotyczą teksty źródłowe.

Uczestnik 1: .....

Uczestnik 2: .....

Zadanie 7.2. (0–1)

Oceń, czy klątwa mogła być skutecznym argumentem w walce politycznej. Uzasadnij swoje zdanie.

Stanowisko: .....

Uzasadnienie:

.....
.....
.....

Materiał do zadania 8.

Przywilej dla miasta Krakowa z 1306 r.

My Władysław z bożej łaski książę krakowski, sandomierski, łęczycki i kujawski wiadomym czynimy wszystkim, którzy niniejszy list oglądać będą, że starając się o pożytki i korzyści miasta naszego Krakowa, dajemy (prawo) i pozwalamy naszym mieszczanom krakowskim, aby skład wszelkich towarów i rzeczy sprzedażnych w wymienionym mieście posiadali, tak jak najlepiej i najpożyteczniejsze dla dobra miasta będą (go) mogli ogłosić. Chcemy także i obiecujemy, aby wszyscy kupcy z jakichkolwiek rejonów i krajów z towarami do rzeczonoego miasta przybywający wszystkie ich przedmioty handlu lub towary mogli gościom obcym lub jakimkolwiek innym kupującym sprzedawać, wyjąwszy tylko miedź, która jeśli byłaby sprowadzona z Węgier lub ze Sącza, lub z jakichkolwiek innych rejonów, krajów lub miejsc, nie żadnemu obcemu, lecz tylko naszym mieszczanom krakowskim powinna być sprzedawana, a rzeczeni kupcy w żaden sposób, jak tylko rzeczy i towary sprzedawszy, przez wspomniane nasze miasto Kraków niech się przejeżdżać nie ośmielają. Następnie dodajemy, aby wyżej wymienieni kupcy z Węgier, lub ze Sącza, lub z jakichkolwiek innych miejsc z miedzią i innymi towarami, ku Toruniowi pływać po wodach, ani ich w kraju rozprowadzać nie śmieli, jeśli przedtem wymieniona miedź i towary do Krakowa sprowadzone nie zostały złożone na składzie i tamże naszym mieszczanom krakowskim sprzedane, jak wyżej zostało to wyrażone.

M. Sobańska-Bondaruk, S.B. Lenard, *Wiek V–XV w źródłach*, PWN, Warszawa 1997, s. 234.

Zadanie 8. (0–1)

Podaj nazwę przywileju, który uzyskiwał Kraków w cytowanym dokumencie. Wyjaśnij, na czym ten przywilej polegał.

Nazwa: .....

Wyjaśnienie:

.....
.....
.....

Materiał do zadania 9.

Fragment opracowania naukowego

W myśl zawartej umowy Krzyżacy mieli udzielić pomocy wojskowej celem odparcia Brandenburchyków, a książę polski miał następnie zwrócić Krzyżakom poniesione koszty. Krzyżacy dopełnili umowy, a margrabiowie, widząc w zamku gdańskim wojska zakonne, zwątpili w powodzenie,

zaniechali wyprawy i wrócili do domu. Wówczas rozpoczęła się podstępna gra krzyżacka. Od dowódcy załogi zamkowej Boguszy wyludziło im zamku gdańskiego [...]. Po kilku dniach rzucili się na samo miasto, wymordowali jego załogę i znaczniejszych z rycerstwa i puścili z dymem całe miasto [...]. Następnie oddziały krzyżackie [...] podeszły pod Tczew i wymusiły na księciu Kazimierzu [...] poddanie im tamtejszego zamku. Zakon stanął silną stopą na ziemi pomorskiej na lewym brzegu Wisły.

R. Grodecki, S. Zachorowski, J. Dąbrowski, *Dzieje Polski średniowiecznej*, t. 1, Kraków 1995, s. 378.

Zadanie 9. (0–1)

Zaznacz poprawne dokończenie zdania.

Opisywane wydarzenia

- A. miały miejsce w czasie panowania w Polsce Wacława III.
- B. bezpośrednio poprzedzały podpisanie I pokoju toruńskiego.
- C. zaszły po bitwie pod Płowcami.
- D. miały miejsce w czasie, gdy w Polsce rządy sprawował Władysław Łokietek.

Materiał do zadania 10.

Ilustracja

Zadanie 10. (0–1)

Podaj nazwę stylu w sztuce, przykładem którego jest przedstawiony obraz, oraz autora tego dzieła.

Styl: .....

Autor: .....

Materiał do zadania 11.

Antonio Pigafetta, relacja z podróży

W mieście Sewilli była mała flota licząca pięć okrętów, gotowa do odbycia długiej podróży. Miała ona odnaleźć Wyspy Moluckie, gdzie znajdują się korzenie. Głównym kapitanem tej floty był [...] szlachcic portugalski [...], który odbył wiele podróży po oceanie. W środę 28 listopada [...] przepłynęliśmy tę cieśninę i wypłynęliśmy na spokojne morze, po którym żeglowaliśmy trzy miesiące i 20 dni [...]. Słusznie nazwano morze to spokojnym, gdyż przez ten czas nie spotkała nas żadna burza i nie widzieliśmy lądu z wyjątkiem dwu małych, nie zamieszkanycch wysp.

M. Sobańska-Bondaruk, S.B. Lenard, *Wiek XVI–XVIII w źródłach*, PWN, Warszawa 1997, s. 47–48.

Zadanie 11.1. (0–1)

Wyjaśnij, czym były „korzenie” wspomniane w tekście.

.....

.....

.....

Zadanie 11.2. (0–1)

Zaznacz poprawne dokończenie zdania.

Opisywana wyprawa

- A. doprowadziła do odkrycia Ameryki.
- B. udowodniła, że Ameryka jest odrębnym kontynentem.
- C. doprowadziła do odkrycia nowej drogi do Indii.
- D. dowiodła kulistości Ziemi.

Materiały do zadania 12.

Źródło 1. Historia Kościoła Pokoju w Świdnicy

Zabytek z listy światowego dziedzictwa UNESCO, Pomnik Historii, największa drewniana barokowa świątynia w Europie, jeden z siedmiu nowych cudów Polski według „National Geographic”... Początki Kościoła Pokoju nie zapowiadały takiego pasma sukcesów. Wręcz przeciwnie – katolicy Habsburgowie narzucili warunki, które wykluczały społeczność luteran, a ich skromny kościół miał nie przetrwać próby czasu. Mogli go wznieść wyłącznie poza murami miasta, bez wieży i dzwonnicy, tylko z nietrwałych materiałów: z drewna, piasku, słomy i gliny. Nie mógł przypominać kościoła, a budowa nie mogła przekroczyć roku.

Tak zdecydował cesarz Ferdynand III Habsburg zobowiązany przez protestancką Szwecję do zezwolenia ewangelikom w księstwach dziedzicznych w Jaworze, Głogowie i Świdnicy na zbudowanie po jednym Kościele Pokoju. Ich nazwa pochodzi od pokoju westfalskiego kończącego wojnę trzydziestoletnią (1618–1648). Przed jej rozpoczęciem świdniczanie mogli swobodnie wyznawać idee Lutra, w mieście odprawiano nabożeństwa ewangelickie. Po wybuchu wojny odebrano im prawo do własnej wiary i kościołów. Pokój westfalski złagodził nieco te obostrzenia i dał ewangelikom szansę na posiadanie własnej świątyni. [...]

<https://kosciolpokoju.pl/historia/> [dostęp: 28.09.2021 r.].

Źródło 2. Fragment opracowania naukowego

Za pontyfikatu Pawła III rozpoczął się [...] sobór [...], niezwykle ważne wydarzenie w historii Kościoła Katolickiego. Trwał on z licznymi przerwami lat osiemnaście [...].

Sobór zakończył się za panowania Piusa IV. Uchwały soborowe przeciwstawiły się całkowicie tezom i dogmatom wszelkich kierunków reformacji i potępiały je surowo. Przeprowadzono reformy zmierzające do usunięcia nadużyć w Kościele, wzmocniono go poważnie pod względem organizacyjnym. Uznano, na razie de facto, nieomyślność papieża w sprawach wiary. Powołano specjalną komisję do kontynuowania spisu ksiąg zakazanych. [...]

Sobór [...] wzmógł nasilenie kontrreformacji. Europa wchodziła w epokę tzw. wojen religijnych, które w istocie były zjawiskiem złożonym, odzwierciedlającym sprzeczności ówczesnego świata. Nastąpił całkowity rozłam zachodniego chrześcijaństwa, jedno z najdonioślejszych wydarzeń w historii powszechnej.

Z. Wójcik, *Historia powszechna XVI–XVII wieku*, wyd. 4, PWN, Warszawa 1991, s. 212.

Zadanie 12.1. (0–1)

Rozstrzygnij, czy kościół opisany w tekście nr 1 ma związek ze zjawiskami opisywanymi w tekście źródłowym 2. Odpowiedź uzasadnij.

Rozstrzygnięcie: .....

Uzasadnienie:

.....
.....
.....

Zadanie 12.2. (0–1)

Podaj nazwę soboru opisanego w tekście źródłowym 2.

.....

Materiał do zadania 13.

Fragment opracowania popularnonaukowego

Postulat prawnego zagwarantowania tolerancji wyznaniowej [...] wysuwany był przez różnowierców już w ostatnich latach panowania Zygmunta Augusta. Spotkał się wtedy jednak z tak zdecydowanym sprzeciwem obozu katolickiego, że musiał być poniechany. Myśl tę podjęli różnowiercy na nowo w czasie bezkrólewia. Pobudziła ich do tego, a zarazem niezmiernie ułatwiła walkę wiadomość o rzezi hugenotów w Paryżu w słynną noc św. Bartłomieja. Wywarła ona ogromne wrażenie [...]. Różnowiercy postanowili prawnie zabezpieczyć się przed ewentualnym niebezpieczeństwem takich krwawych prześladowań, używając ich widma, jako podstawowego argumentu za konfederacją religijną.

S. Plaza, *Wielkie bezkrólewia*, Kraków 1988, s. 7.

Zadanie 13.1. (0–1)

Podaj nazwę oraz rok zawiązania konfederacji, która gwarantowała w Rzeczypospolitej tolerancję religijną.

Konfederacja: .....

Rok: .....

Zadanie 13.2. (0–1)

Wyjaśnij związek nocy św. Bartłomieja z zagwarantowaniem tolerancji religijnej w Rzeczypospolitej.

.....
.....
.....

Materiały do zadania 14.

Źródło 1. Fragment dokumentu unii polsko-litewskiej

Panowie, szlachta, bojarowie naszego Księstwa Litewskiego, ale ci tylko, którzy są wyznawcami rzymskiego katolickiego Kościoła i którym udzielone są klejnoty szlachectwa, mają nadanych sobie wolności i przywilejów swobodnie używać, tak jako ich używają panowie i szlachta Królestwa Polskiego. [...]

To także dodajemy, że pomienieni panowie i szlachta tak Królestwa Polskiego, jako i Litwy, zjazdy publiczne i sejmy (parlamenty), ile razy potrzeba tego będzie, w Lublinie, w Parczowie, albo w innych miejscach sposobnych za naszą uchwałą i wolą odbywać mają, a to dla dobra Królestwa Polskiego i ku pożytkowi Litwy.

M. Sobańska-Bondaruk, S.B. Lenard, *Wiek V–XV w źródłach*, PWN, Warszawa 1997, s. 197–199.

Źródło 2. Fragment dokumentu unii polsko-litewskiej

A temu obojemu narodowi żeby już wiecznemi czasy jedna głowa, jeden pan i jeden król spólny rozkazywał, który spólnemi głosy od Polaków i od Litwy obran, a miejsce obierania w Polsce, a potem na Królestwo Polskie pomazany i koronowany w Krakowie będzie, któremu obieraniu wedla przywileju Aleksandrowego niebytność której strony przeszkadzać niema, abowiem powinnie et ex debito (z obowiązku) rady i wszystkie stany Korony Polskiej i Wielkiego Księstwa Litewskiego wzywane być mają.

M. Sobańska-Bondaruk, S.B. Lenard, *Wiek XVI–XVIII w źródłach*, PWN, Warszawa 1997, s. 101.

Zadanie 14. (0–1)

Do tekstów źródłowych przypisz używane w historiografii nazwy unii polsko-litewskich.

Źródło 1. Unia .....

Źródło 2. Unia .....

Materiały do zadania 15.

Źródło 1. Fragment opracowania popularnonaukowego

Władysław Siciński, poseł trocki [...] doprowadził w 1652 r. do zerwania sejmu, gdyż wobec propozycji przedłużenia obrad zgłosił swój „wolny sprzeciw”. [...] Zasada jednomyślności wykształciła się w polskim sejmie już w XVI w. [...] odegrała fatalną rolę w naszych dziejach, najgorzej zapisując się w historii Polski w XVIII w., choć niezbyt często stosowano formułę [...], która unieważniała wszystkie uchwały, częściej natomiast posługiwano się formułą *sisto activitatem* (tamując czynności), co uniemożliwiało kontynuowanie obrad, jednak bez przekreślenia dotychczasowych wysiłków izby poselskiej.

M. Wilamowski, K. Wnęk, L.A. Zyblikiewicz, *Leksykon polskich powiedzeń historycznych*, Znak, Kraków 1998, s. 70–71.

Źródło 2. Fragment opracowania naukowego

Organem naczelnym konfederacji była walna rada, która odpowiadała sejmowi i była wybierana przez sejmiki konfederackie. Na walnej radzie przewodniczył z urzędu marszałek konfederacji, a uchwały początkowo „ucierane” (w procesie uzgodnień aż do osiągnięcia konsensu), od połowy XVIII w. zapadały większością głosów. Kilka walnych rad konfederacji zawiązanych „przy królu” (1710, 1735) miało charakter sejmów nadzwyczajnych uchwalając konstytucje.

J. Bardach, B. Leśnodorski, M. Pietrzak, *Historia ustroju i prawa polskiego*, Warszawa 1994, s. 226.

Zadanie 15.1. (0–1)

Rozstrzygnij, czy zawiązanie konfederacji na sejmie dawało możliwość zablokowania stosowania *liberum veto*. Odpowiedź uzasadnij.

Rozstrzygnięcie: .....

Uzasadnienie:

.....
.....
.....

Zadanie 15.2. (0–1)

Wyjaśnij, czym były konfederacje szlacheckie.

.....
.....
.....

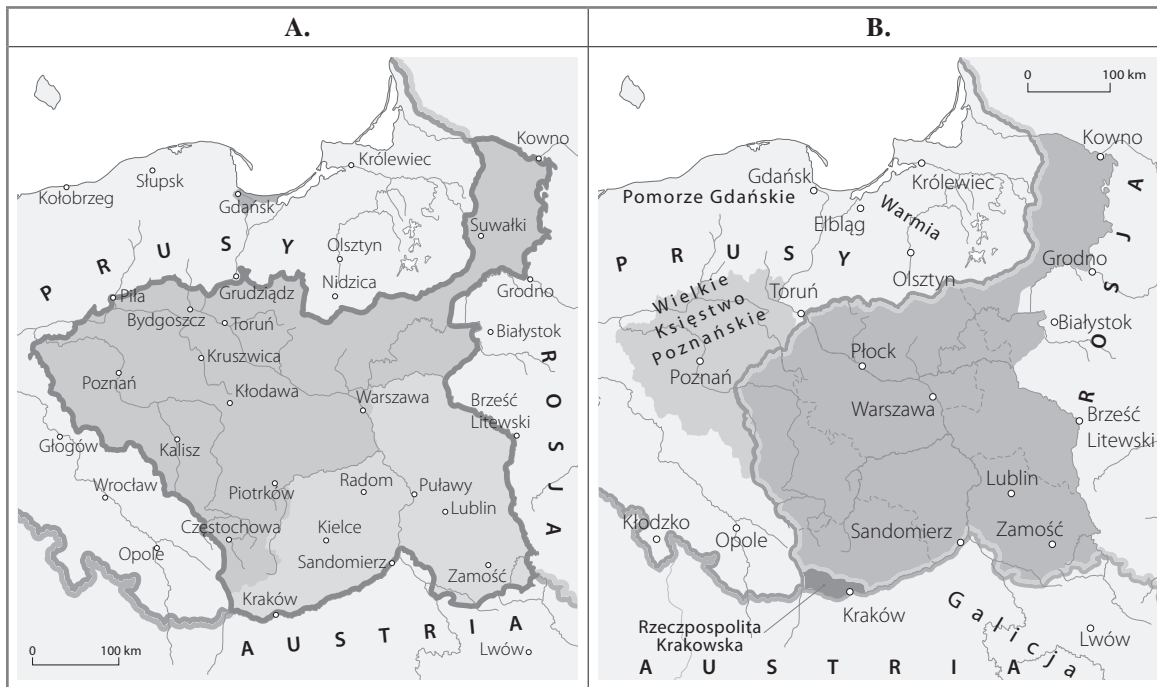
Materiały do zadania 16.

Źródło 1. Fragment Konstytucji 3 maja

Tron polski elekcyjnym przez familie mieć na zawsze chcemy i stanowimy. [...] Stanowimy przeto, iż po życiu, jakiego nam dobroć Boska pozwoli, elektor dzisiejszy saski w Polszcze królować będzie. Dynastia przyszłych królów polskich zacznie się na osobie Fryderyka Augusta, dzisiejszego elektora saskiego, które sukcesorom [...] z płci męskiej tron polski przeznaczamy. Najstarszy syn króla panującego po ojcu na tron następować ma.

M. Sobańska-Bondaruk, S.B. Lenard, *Wiek XVI–XVIII w źródłach*, PWN, Warszawa 1997, s. 435.

Źródło 2. Mapy

Zadanie 16. (0–1)

Rozstrzygnij, którym z państw: A czy B, zaprezentowanych w źródle 2., rządził władca wzmiankowany w źródle 1. Odpowiedź uzasadnij.

Rozstrzygnięcie: .....

Uzasadnienie:

.....

.....

.....

Materiały do zadania 17.

Źródło 1. Opisy XIX-wiecznych ideologii

Tekst A.

Doktryna i ruch społeczno-polityczny kształtujący się już pod koniec XVIII i przede wszystkim w XIX w. Podstawowym przedmiotem krytyki było nowożytne państwo z jego aparatem przemocy. Twórcami byli J. Proudhon, M. Bakunin i P. Kropotkin.

Zwolennicy za najwyższą wartość uznawali wolność i równość każdego człowieka. Zagrożeniem dla tej wolności są wszelkie zewnętrzne instytucje roszczące sobie prawo do kontroli jednostki i przymusu: państwo, kapitaliści i kościół. Społeczeństwo miało być bezpaństwową formą kooperacji, której gospodarka nie byłaby oparta na kapitalistycznym wyzysku. Społeczeństwo spajające miały zasady moralne i rozumowe, nie oparte na instytucjonalnym autorytecie.

Tekst B.

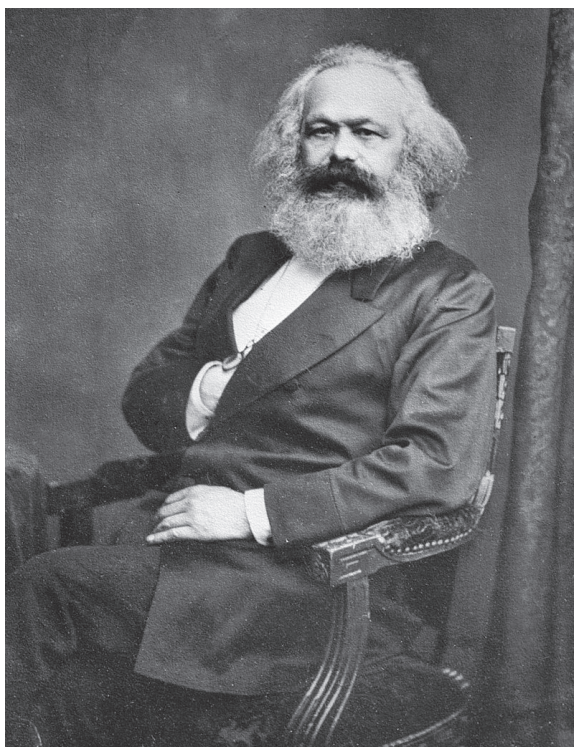
Ideologia zrodziła się na przełomie XVIII i XIX wieku jako sprzeciw wobec próby urzeczywistnienia ideałów oświeceniowych. Za duchowego ojca uważa się przede wszystkim E. Burke'a. Ideologia eksponuje zasadniczą rolę zwyczaju w życiu społecznym, prymat tradycji i konkretności nad rozumem i abstrakcją, ludzie z natury są nierówni, dlatego społeczeństwo jest i powinno być hierarchicznie zróżnicowane.

Tekst C.

Podstawą społeczeństwa są materialne siły wytwórcze, czyli całokształt potencjału produkcyjnego danego społeczeństwa. Do nich muszą być dostosowane stosunki produkcji, które pozwalają na nieskrępowany rozwój. Zmiany stosunków produkcji są zawsze rewolucyjne. Najpierw był „plemienny” sposób produkcji, potem starożytny, feudalny, wreszcie kapitalistyczny, który teraz sam zostanie zastąpiony przez komunizm jako doskonalszą formę stosunków produkcji. Podstawowego znaczenia w rozwoju społeczeństwa nabiera walka klas.

Oprac. na podst.: www.encyklopedia.pwn.pl

Źródło 2. Ilustracja

Zadanie 17.1. (0–1)

Rozpoznaj ideologie opisane w materiale źródłowym 1. i zapisz ich nazwy.

- A. ....
- B. ....
- C. ....

Zadanie 17.2. (0–1)

Na fotografii ukazano przedstawiciela jednej z opisanych ideologii. Podaj literę, którą oznaczono tę ideologię.

.....

Materiał do zadania 18.

Litewska moneta okolicznościowa z 2013 r.

*sukilimas – powstanie

Zadanie 18.1. (0–1)

Napisz, z jakiej okazji wydano tę monetę.

.....

Zadanie 18.2. (0–1)

Wyjaśnij znaczenie symboli użytych na monecie w kontekście wydarzenia, które upamiętniono.

Herby:

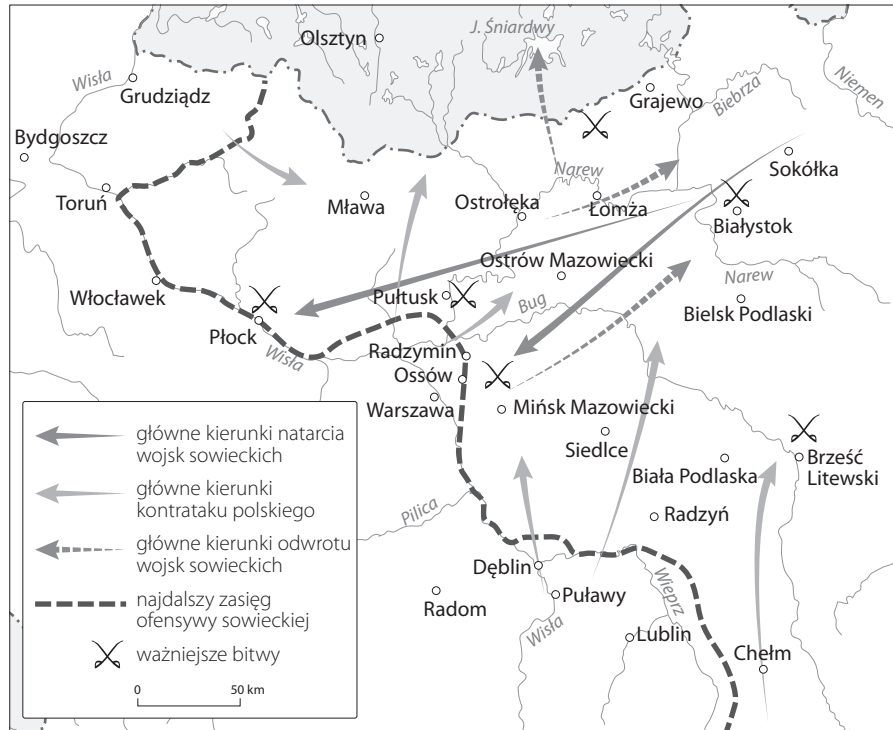
.....
.....
.....

Kosy:

.....
.....
.....

Materiały do zadania 19.

Źródło 1. Plan bitwy

Źródło 2. Fragment opracowania popularnonaukowego

Wojna nie była jednak jeszcze rozstrzygnięta. Pod koniec sierpnia na froncie południowym pod Komarowem Wojsko Polskie pokonało Armię Konną Budionnego, a w drugiej połowie września [...] na froncie północnym rozbiło bolszewików w bitwie nad Niemnem. Nieocenione zasługi w zwycięstwo nad bolszewikami wniósł polski radiowywiad – najdoskonalsze źródło wiedzy o działaniach Armii Czerwonej, który odszyfrowywał nadawane drogą radiową depeche o planach nieprzyjaciela [...].

[http://www.polska\[...\].pl/budowa-niepodleglej-polski-\[...\]E2%80%931921,21.html](http://www.polska[...].pl/budowa-niepodleglej-polski-[...]E2%80%931921,21.html) [dostęp: 06.09.2021 r.].

Zadanie 19.1. (0–1)

Podaj nazwę i rok podpisania traktatu pokojowego kończącego wojnę, której dotyczą materiały źródłowe.

Traktat: .....

Rok podpisania: .....

Zadanie 19.2. (0–1)

Wyjaśnij znaczenie bitwy, której plan przedstawiono w materiale źródłowym 1.

.....
.....
.....

Materiał do zadania 20.

Fragment opracowania popularnonaukowego

W tej sytuacji władze państwowe zdecydowały, że kryzys czechosłowacki należy wykorzystać w celu odzyskania Śląska Cieszyńskiego. Rząd polski wychodził z założenia, że ustępstwa na rzecz ludności niemieckiej muszą oznaczać także zgodę na ustępstwa na rzecz Polaków. W prasie polskiej rozpoczęła się kampania propagandowa, w której domagano się zwrotu ziem za Olzą (czyli Zaolzia), przerzucono również na ten teren grupy dywersyjne. Po konferencji monachijskiej, na której Francja, Wielka Brytania i Włochy zażądały od Czechosłowacji przekazania Sudetów Niemcom, rząd polski wystosował ultimatum, domagając się zwrotu Śląska Cieszyńskiego. Zostało ono przyjęte i 2 października oddziały WP zajęły sporny obszar. Miesiąc później Polska zajęła również niewielką część Spisza i Orawy. Działania te spotkały się z powszechnym poparciem w kraju, ale spowodowały długotrwały uraz społeczeństwa czeskiego wobec Polaków, które uznało je za udział w rozbiórce Czechosłowacji. Władze polskie skrytykowała także część opinii międzynarodowej, zarzucając im nawiązanie współpracy politycznej z Niemcami. Zarzuty te kierowano jednak w niewłaściwą stronę. Decyzja o wystosowaniu ultimatum miała charakter suwerenny i wynikała z aktualnej oceny sytuacji politycznej. Była konsekwencją postanowień konferencji monachijskiej, na której rządy mocarstw europejskich zdecydowały o losie Czechosłowacji, dodatkowo skomplikowanym przez dążenie Słowaków do utworzenia własnego państwa.

<http://www.polska1918-89.pl/ostatnie-lata-niepodleglosci,26.html> [dostęp: 06.09.2021 r.].

Zadanie 20. (0–1)

Na podstawie tekstu źródłowego wymień dwa argumenty, którymi kierowały się władze Polski, decydując się na zajęcie Zaolzia.

Argument 1.

.....

Argument 2.

.....

Materiał do zadania 21.

Wielka trójka: Churchill, Truman i Stalin

Zadanie 21. (0–1)

Zaznacz poprawne dokończenie zdania.

Zdjęcie zostało wykonane

- A. podczas konferencji w Jałcie.
- B. na początku konferencji poczdamskiej.
- C. podczas podpisania Karty Atlantyckiej.
- D. podczas konferencji założycielskiej ONZ w San Francisco.

Materiały do zadania 22.

Źródło 1. Pomnik Aleksandra Fredry we Wrocławiu

Źródło 2. Napis u podstawy pomnika Fredry we Wrocławiu

Wzniesiony we Lwowie w 1897 r. autorstwa Leonarda Marconiego i przeniesiony do Wrocławia w 1956 r.

Zadanie 22.1. (0–1)

Podaj dwa argumenty, które mogły przemawiać za przeniesieniem pomnika Fredry ze Lwowa do Wrocławia po II wojnie światowej.

Argument 1.

.....

Argument 2.

Zadanie 22.2. (0–1)

Wyjaśnij termin „Ziemie Odzyskane”.

Materiał do zadania 23.

Plakat propagandowy

Zadanie 23.1. (0–1)

Podaj nazwę i rok wydarzenia, do którego odnosi się plakat.

Wydarzenie: .....

Rok: .....

Zadanie 23.2. (0–1)

Wyjaśnij wezwanie na plakacie: „Głosuj trzy razy tak”.

.....

.....

.....

Materiały do zadania 24.

Źródło 1. Fragment opracowania popularnonaukowego

Nieudana próba wprowadzenia podwyżki cen była pierwszym symptomem kryzysu ekonomicznego, narastającego w drugiej połowie lat 70. Osobnym wątkiem jest rozpoczęta spontanicznie w lipcu 1976 r. akcja pomocy represjonowanym za udział w czerwcowym proteście, udzielanej przez działających wspólnie wielu ludzi z różnych – nawet bardzo odległych – środowisk ideowych, która zaowocowała powstaniem we wrześniu 1976 r. pierwszej jawnej organizacji opozycyjnej [...] i rozwojem demokratycznej opozycji.

<https://polskiemiesiace.ipn.gov.pl/mie/wszystkie-wydarzenia/czerwiec-1976/historia/115040,Historia.html> [dostęp: 06.09.2021 r.].

Źródło 2. Fragment opracowania popularnonaukowego

Robotniczy protest przeciwko wygórowanym podwyżkom, który był wyrazem postawy niemal całego społeczeństwa, pociągnął za sobą brutalne prześladowania. [...] Bito, kopano i masowo aresztowano demonstrantów. Najszerzy zasięg miało wyrzucanie z pracy, co obok aresztowań szczególnie uderzyło w rodziny represjonowanych... Stosowanie represji z reguły związane było z łamaniem prawa przez organa władzy. [...]. Nie cofnięto się przed wymuszaniem przemocą zeznań. Postępowanie takie nie jest niestety u nas nowością. [...] Od dawna jednak represje nie były tak brutalne i masowe jak ostatnio. Po raz pierwszy od wielu lat aresztowaniom i przesłuchiwaniom towarzyszył terror fizyczny. [...] Społeczeństwo bowiem nie ma innych metod obrony przed bezprawiem jak solidarność i wzajemna pomoc.

Dlatego niżej podpisani zawiązują Komitet Obrony Robotników w celu zainicjowania wszechstronnych form obrony i pomocy. Niezbędna jest pomoc prawna, finansowa i lekarska. Nie mniej istotna jest pełna informacja o prześladowaniach. Jesteśmy przekonani, że jedynie publiczne ujawnianie poczynań władzy może być skuteczną obroną.

<http://www.polska1918-89.pl/punkt-zwrotny,1856.html> [dostęp: 06.09.2021 r.].

Zadanie 24. (0–1)

Rozstrzygnij, czy organizacja, o której mowa w tekście źródłowym 2., to „pierwsza jawna organizacja opozycyjna” wzmiankowana w tekście źródłowym 1. Odpowiedź uzasadnij.

Rozstrzygnięcie: .....

Uzasadnienie:

.....

.....

.....

Materiały do zadania 25.

Źródło 1. Fragment opracowania popularnonaukowego

Jesień Narodów – popularne określenie procesu upadku systemu komunistycznego w Europie Środkowo-Wschodniej, nawiązujące do Wiosny Ludów 1848 r. Poza Polską przemiany najszybciej zaczęły się na Węgrzech. Już w 1988 r. dokonano zmiany I sekretarza partii i premiera, obie funkcje objęli partyjni reformatorzy. W lutym 1989 r. zaakceptowano powrót do systemu wielopartyjnego, w czerwcu rozpoczęto negocjacje z opozycją, a w październiku partia zmieniła nazwę na „socjalistyczną”. W NRD w maju 1989 r. władza po raz kolejny sfalszowała wybory komunalne, tym razem jednak wywołując protesty obywateli. Wkrótce potem zaczęli oni masowo okupować ambasady RFN w Budapeszcie, Pradze i Warszawie, prosząc o udzielenie azylu. W październiku na ulice miast wyszły setki tysięcy ludzi, od władzy odsunięto Ericha Honeckera [...] Grupa bułgarskich reformatorów partyjnych odsunęła od władzy Todora Żiwkowa. Dzięki wczesnemu podjęciu reform, mimo ożywienia opozycji i podjęcia z nią negocjacji, komuniści (przemalowani na socjaldemokratów) zdołali utrzymać się przy władzy. W Czechosłowacji działania opozycyjne nasilały się od 1988 r., przełom przyniosła jednak dopiero brutalna pacyfikacja pokojowej manifestacji 17 listopada 1989 r. W odpowiedzi wybuchły strajki studentów i artystów, do których wkrótce przyłączyli się robotnicy. Pod presją strajku generalnego ustąpił Gustáv Husák, zniesiono monopol partii komunistycznej, a 29 grudnia 1989 r. prezydentem państwa został opozycjonista Václav Havel.

<http://www.polska1918-89.pl/od-wojny-do-wolnosci-,2084.html> [dostęp: 06.09.2021 r.].

Źródło 2. Mieszkańcy Berlina przy murze berlińskim

Zadanie 25. (0–1)

**Rozstrzygnij, czy wydarzenia ukazane na zdjęciu miały miejsce podczas „jesieni narodów”.
Odpowiedź uzasadnij.**

Rozstrzygnięcie: .....

Uzasadnienie:

.....
.....
.....

Zadanie 26. (0–12)

Zadanie zawiera pięć tematów. Wybierz jeden z nich do opracowania.

1. Porównaj kolonizację grecką i fenicką w basenie Morza Śródziemnego.
2. Państwo Henryków Śląskich – opisz próbę przewyciężenia rozbicia dzielnicowego i przyczynę jej niepowodzenia. W pracy wykorzystaj materiały źródłowe.
3. Sejm Wielki – oceń reformy i ich możliwy wpływ na poprawę funkcjonowania Rzeczypospolitej pod koniec XVIII w.
4. Scharakteryzuj ustrój polityczny Księstwa Warszawskiego.
5. Wojna obronna Polski 1939 r. – opisz przebieg działań wojennych. W pracy wykorzystaj materiały źródłowe.

Materiały do tematu 2.

Źródło 1. Kalendarium

1227–1232 – Henryk Brodaty rywalizuje o tron krakowski z Konradem Mazowieckim

1232 – Objęcie tronu krakowskiego przez Henryka Brodatego

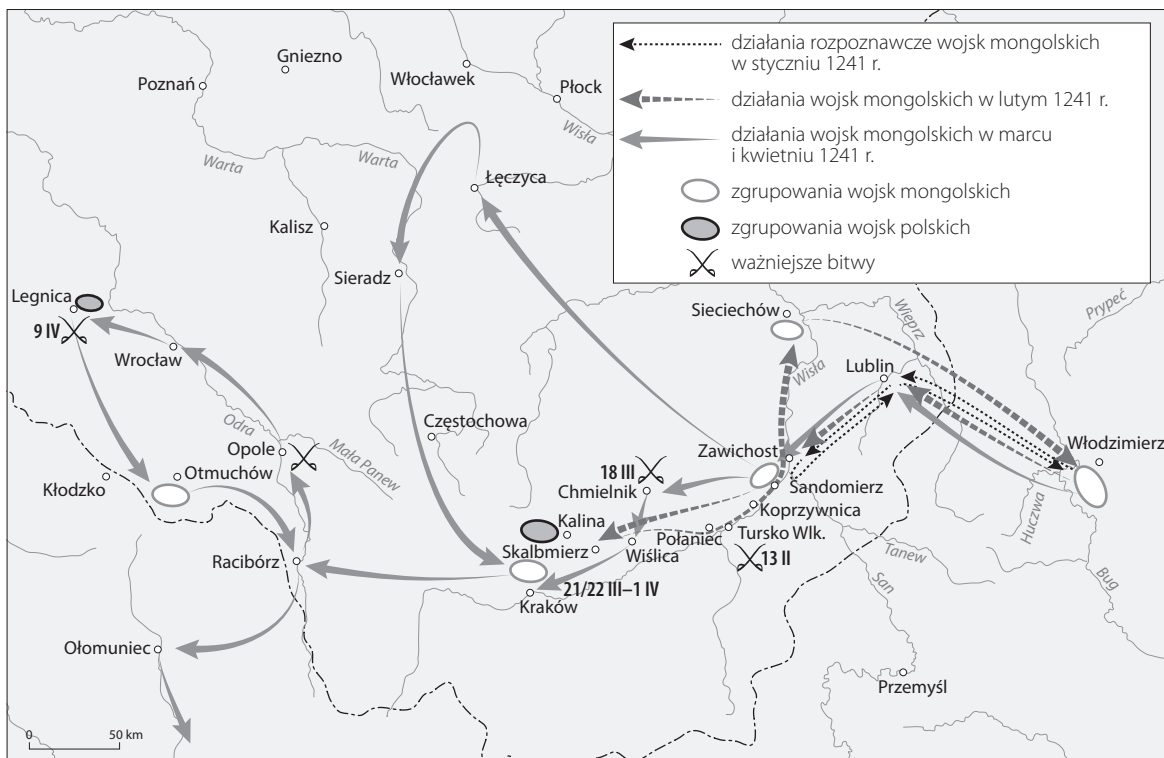
1234 – Opanowanie części Wielkopolski przez Henryka Brodatego

1238 – Śmierć Henryka Brodatego, dziedzicem jego syn, Henryk Pobożny

1241 – Bitwa pod Legnicą, śmierć Henryka Pobożnego w bitwie z Mongołami

Oprac. własne.

Źródło 2. Mapa najazdu mongolskiego na ziemie polskie w 1241 r.

Źródło 3. Fragment opracowania naukowego

W chwili śmierci Henryk I Brodaty był najpotężniejszym księciem piastowskim. Władął olbrzymią monarchią, w której skład wchodziły: Śląsk z ziemią lubuską, ziemia krakowska i duża część Wielkopolski, miał także zwierzchność nad ziemią opolską i sandomierską. Jego jedynym poważnym rywalem był Konrad Mazowiecki. Już kilka lat wcześniej włączył do rządów swojego syna Henryka II Pobożnego, który od 1234 r. tytułował się „księciem Śląska i Wielkopolski”. Bulla protekcyjna papieża Grzegorza IX z 1235 r. brała pod opiekę państwo Henryka Brodatego oraz jego następcę. Jednym z najważniejszych celów polityki Henryka były starania o zdobycie korony dla syna [...].

Historia Śląska, red. M. Czapliński, Wrocław 2002, s. 55.

Źródło 4. Mapa ziem polskich w 1 poł. XIII w.

Materiały do tematu 5.

Źródło 1. Mapa. Kampania wrześniowa 1939 r.

Źródło 2. Siły walczących stron

Wyszczególnienie	Polska	Niemcy	ZSRR
Zaangażowane siły			
Żołnierzy	1 mln	1,85 mln	0,65 mln
Czołgów	785	2500	4700
Dział (w tym ppanc. i plot.)	2800	10000	
Samolotów bojowych	400	1400	

Tablice historyczne, oprac. W. Mizerski, Warszawa 1996, s. 195.

Źródło 3. Nota rządu ZSRR z 17 IX 1939 r. nieprzyjęta przez ambasadora RP w ZSRR

Wojna polsko-niemiecka ujawniła wewnętrzne bankructwo państwa polskiego. W ciągu dziesięciu dni operacji wojennych Polska utraciła wszystkie swoje regiony przemysłowe i ośrodki kulturalne. Warszawa przestała istnieć jako stolica Polski. Rząd polski rozpadł się i nie przejawia żadnych oznak życia. Oznacza to, iż państwo polskie i jego rząd faktycznie przestały istnieć. Wskutek tego traktaty zawarte między ZSRR a Polską utraciły swą moc. Pozostawiona sobie samej i pozbawiona kierownictwa, Polska stała się wygodnym polem działania dla wszelkich poczynań i prób zaskoczenia, mogących zagrozić ZSRR. Dlatego też rząd sowiecki, który zachowywał dotąd neutralność, nie może pozostać dłużej neutralnym w obliczu tych faktów.

Rząd sowiecki nie może również pozostać obojętnym w chwili, gdy bracia tej samej krwi, Ukraińcy i Białorusini, zamieszkujący na terytorium Polski i pozostawieni swemu losowi, znajdują się bez żadnej obrony.

Biorąc pod uwagę tę sytuację, rząd sowiecki wydał rozkazy naczelnemu dowództwu Armii Czerwonej, aby jej oddziały przekroczyły granicę i wzięły pod obronę życie i mienie ludności zachodniej Ukrainy i zachodniej Białorusi.

Rząd sowiecki zamierza jednocześnie podjąć wszelkie wysiłki, aby uwolnić lud polski od nieszczęsnej wojny, w którą wpędzili go nierozsądni przywódcy, i dać mu możliwość egzystencji w warunkach pokojowych.

Podpisano: komisarz ludowy spraw zagranicznych

/-/

WIACZEŚŁAW MOŁOTOW

<https://kalendarium.e-katyn.pl/nota-rzadu-zsrr-z-17-wrzesnia-1939/> [dostęp: 06.09.2021 r.].

Źródło 4. Fragment opracowania popularnonaukowego

Sukcesy niemieckie umożliwiła zdecydowana przewaga we wszystkich rodzajach broni oraz zastosowanie taktyki „blitzkriegu”, czyli wojny błyskawicznej. Polegała ona na uderzeniach licznych jednostek pancernych w wybrane punkty, zwykle na styku armii polskich. Oddziały polskie wobec groźby okrążenia zmuszane były do odwrotu, paraliżowanego często przez dominujące w powietrzu lotnictwo niemieckie.

<http://www.polska1918-89.pl/agresja-niemiec-i-zsrs-na-polske-we-wrzesniu-1939-roku,28.html> [dostęp: 06.09.2021 r.].

Dotted lines for writing.

Historia. Poziom rozszerzony
Próbna Matura z OPERONEM

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

BRUDNOPIS (*nie podlega ocenie*)

ISBN 978-83-8197-158-4

9 788381 971584